Тема 14

Міжнародна політика

10. Україна і світ.

Теми рефератів

7. Співвідношення зовнішньої і внутрішньої політики.
8. Цілісність і суперечливість світу.
9. Розвиток цивілізації і глобальні проблеми.
10. Україна в міжнародній сім'ї (чи Україна і світ).

Основні категорії та поняття

Зовнішня політика · дипломатія · державний суверенітет · національний інтерес · стабільність · конфлікти · війна · баланс сил · міжнародні переговори · цілісність і суперечливість світу · глобальні проблеми · політичне мислення · незалежність · альтернатива · міжнародна політика · міжнародні відносини · партнерство · співробітництво · державний інтерес · коаліція · союз · блок · ізоляціонізм · мир · агресія · експансія · політична криза · силова політика · глобальна безпека · регіональний конфлікт · «холодна війна» · справедлива і несправедлива війна · загальнолюдські цінності · рівновага інтересів та ін.

Методичні рекомендації

1. Перш за все визначте **сутність зовнішньої політики**. Коротко можна сказати так: **це загальний курс держави у міжнародних справах, який регулює відносини даної держави з іншими державами і**

народами відповідно до її принципів, що здійснюються різними засобами і методами. Головна мета зовнішньо-політичної діяльності держави – реалізація її національно-державних інтересів у міжнародних стосунках.

Далі слід відмітити, **що зовнішня політика – це** і сукупність політичних відносин, і певна ідеологія (“солідаризм”, “ізоляціонізм”, “планетаризм”, “інтернаціоналізм”, “філософія виживання” тощо). Розкажіть, на основі якої ідеології проводиться зовнішня політика нашою державою? Яка ідеологія найбільш раціональна сьогодні в світі?...

Слід згадати, що **процеси демократизації – провідна світова тенденція нашого часу.** Вони мають місце і в міжнародних відносинах, які сьогодні нерідко називають ідеологією чи концепцією «ліберального інтернаціоналізму». Ця ідеологія визнає інтелектуальну і політичну традицію, необхідність провідної ролі демократії в будівництві мирного світового життя. Потрібно навести конкретні приклади і підкріпити ними зроблений висновок.

Зовнішня політика спрямована перш за все на реалізацію національного інтересу. В чому ці інтереси нашої держави? З чого вони випливають? Чи є щось спільне між поняттями «національний інтерес» і «націоналізм»? Поміркуйте над цими питаннями. Мабуть, прийдете до висновку, що національний інтерес має конкретну історичну основу, відповідне наповнення. Скажіть, від чого це залежить? Від політичного режиму, соціального устрою, етнічних особливостей держави, ще від чогось? Поміркуйте і над таким: одні держави вбачають свій національний інтерес у збереженні міжнародної стабільності, в роззброєнні. А є й такі, що прагнуть до озброєння. До яких відноситься Україна, інші держави? Чим зумовлюється така “строкатість” національних інтересів?

Національні інтереси можуть бути як довготерміновими, так і орієнтованими на короткий час. Вони можуть і змінюватись. Від чого це залежить?

Потім слід відзначити, що **реалізація національних інтересів** і відповідної їм зовнішньої політики **може бути здійснена різними напрямами**, в залежності від цілей: політика сили, територіальна, економічна або політична експансія (захоплення Чехословаччини наприкінці 30-х років, введення радянських військ в Афганістан у 1979 р., захоплення Кувейту Іраком у 1993 р. та ін.), політика дотримання статус-кво (скажіть, що це за політика і наведіть приклади), політика альтруїзму (система ціннісних орієнтацій, заснована на моральності і справедливості) тощо.

Виходячи з цього, зовнішньополітична діяльність визначає конкретні зовнішньополітичні цілі, розробляє відповідну стратегію і тактику зовнішньої політики, визначає оптимальні шляхи досягнення поставленої мети.

Яким же чином здійснюється зовнішня політика? Відповідь на це питання слід розпочати з Конституції України, в ст. 18 котрої чітко сказано, на що спрямована зовнішньополітична діяльність України. Засобами здійснення цієї

діяльності є насамперед сукупність дипломатичних інститутів країни, установ, органів. Загальне керівництво цією діяльністю здійснює уряд, безпосереднє – спеціальне відомство закордонних справ, у нас – міністерство.

Далі слід **зупинитись на основних формах дипломатичної діяльності:** конгреси, конференції, наради, зустрічі, дипломатичне листування в формі заяв, листів, нот, меморандумів..., підготовка і укладення міжнародних угод, повсякденне представництво, здійснюване послами і місіями, участь представників держав у міжнародних організаціях, висвітлення в пресі відповідних позицій…

Щодо характеру зовнішньої політики, то він випливає з цілей і завдань держави. Але зовнішньополітична діяльність не повинна суперечити затвердженим Організацією Об'єднаних Націй (ООН) принципам і нормам міжнародного права, яке має бути орієнтиром в дипломатичній діяльності.

2. Таким чином, ми логічно підійшли до розгляду **другого питання**: **міжнародні рухи і організації**. Їх багато, і поділяють їх на групові, регіональні, глобальні. Наведіть приклади.

Далі **слід розкрити їх функції**: регулювання міжнародних відносин; поєднання різноманітних інтересів держав; захист інтересів усієї організації чи окремих членів у взаємовідносинах з іншими міжнародними політичними організаціями і державами; вирішення політичних, економічних, воєнних, культурних, екологічних та інших проблем; розв'язання суперечностей і конфліктів між державами тощо.

Міжнародні політичні організації мають **діяти так, щоб пом'якшити або зовсім усунути протиріччя сучасної цивілізації** і краще вирішувати глобальні проблеми. Наведіть такі приклади. Особливо можна і **потрібно зосередитись на Організації Об'єднаних Націй**, котру дехто, не без підстав, іменує як "Світовий уряд". Потрібно знати умови і причини її створення, ініціаторів і, звичайно ж, той факт, що з 50 держав, які були першими членами ООН і підписали її статут, була і Україна (тоді УРСР).

Тепер в складі ООН нараховується 185 держав. Про що це говорить? Назвіть головні органи ООН і, по можливості, розкрийте напрями їх роботи: Генеральна Асамблея, Рада безпеки, Економічна і соціальна рада, Рада з опіки, Міжнародний суд, Секретаріат ООН та ін.

ООН має багато спеціалізованих установ, які в літературі часто називають як окремі міжнародні організації: Всесвітній поштовий союз (ВПС); Міжнародний союз електрозв'язку (МСЕ); Міжнародна організація праці; Міжнаціональна організація з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО); Всесвітня організація охорони здоров'я; Міжнародна організація цивільної авіації; Міжнародний банк реконструкції та розвитку; Міжнародний валютний фонд; Міжнародне агентство по атомній енергії та багато інших.

Слід знати і, можливо, брати відповідну участь в роботі таких міжнародних організацій, як: Всесвітній союз студентів; Всесвітня організація жінок та інших. Розкажіть конкретно про деякі з них. Коротка інформація про більшість з них є у виданні «Краткий политический словарь», про них пишуть в засобах масової інформації.

Не забудьте і таку міжнародну чи регіональну організацію, як СНД (**Співдружність незалежних держав**), дайте характеристику її діяльності.

Не можна обійти увагою і таку групову політичну (чи військово-політичну, ваша думка?) організацію, як НАТО – Північноатлантичний союз, куди входить 14 країн Європи, США та Канада, Останнім часом, після розпаду СРСР і соціалістичної системи, а з ними – і Організації Варшавського Договору, будується новий тип відносин між Сходом і Заходом. Деякі країни, котрі були соціалістичними, проявляють зацікавленість в діяльності НАТО і бажають вступити до нього. Для цих країн НАТО запропонувала спецпрограму для розвитку співдружності «Партнерство заради миру». Дайте оцінку цій програмі і висловіть свої аргументовані думки щодо відносин України і НАТО.

Популярністю користуються такі організації, як: Ліга арабських держав; Ісламська конференція; Організація американських держав; Організація африканської єдності; Європейська Рада; Європейське Економічне Співтовариство.

Що стосується міжнародних громадських організацій та рухів, то можна визначити такі, як: Рух зелених; Міжнародний рух за заборону термоядерної зброї; Міжнародний рух за охорону материнства; Міжнародний рух профспілок (до речі, функціонує і Всесвітня федерація профспілок) та інші.

Далі поміркуйте над тим, **яке значення мають міжнародні організації та рухи у вирішенні таких глобальних проблем як війна і мир, екологічна, продовольча, охорони здоров'я та ін.**, наведіть приклади, дайте оцінку діяльності України в міжнародних організаціях та рухах, а вона є членом більш як 40 міжнародних організацій, і теж наведіть приклади, хоча б такі, як участь в благодійній місії примирення в Боснії та Герцеговині та ін.

3. Приступаючи до вивчення **третього питання**, перш за все слід з'ясувати, що витоки і теоретичні посилки **концепції нового мислення** були сформульовані рядом прогресивних вчених, які відчули величезну небезпеку ядерної зброї ще в 40-х роках. Це заява Н.Бора у 1944 р., А.Ейнштейна у 1945 р. А у знаменитому маніфесті Б.Рассела, А.Ейнштейна і Ф.Жоліо-Кюрі від 9 липня 1955 р. прямо вказувалось на необхідність формування у кожної людини нового мислення: «Ми повинні навчитись мислити по-новому». (див. Ніконенко В.М. Політологія – Т., 1992. – С.173).

Слід поміркувати, **що ми розуміємо під новим політичним мисленням**. Доцільно відзначити, що НПМ є відображенням реальностей ядерно-космічної, науково-технічної епохи і формування на їх основі таких взаємовідносин між народами і державами, котрі б забезпечили їх виживання і подальший соціальний

прогрес. Таке мислення і є гуманістичною основою НПМ. Тільки на такій основі НПМ можна навчитись мистецтву всім людям планети жити в мирі, злагоді, при взаємоповазі і взаємодопомозі незалежно від кольору шкіри тощо. Без цього планета Земля може загинути, перетворитись у неможливий для життя людей космічний об'єкт.

Для підтвердження цього висновку, слід навести приклади. Так, вчені встановили, що якби вибухнула світова ядерна війна і сумарна потужність ядерних вибухів досягла 100 мегатонн, що в 1500 разів менше, ніж весь нагромаджений нині в світі ядерний потенціал, то в результаті випаду в атмосферу гігантської маси диму, сажі і попелу настало б тривале затемнення Сонця, що створило б реальну загрозу «ядерної зими» і "ядерної ночі". Різке зниження температури (на 20-40 градусів) привело б до знищення усіх організмів.

Самовбивчою стала б і "звичайна" війна, оскільки руйнування сотень атомних реакторів електростанцій і хімічних підприємств мало б такі ж катастрофічні наслідки (приклад Чорнобильської АЕС). Таким чином, на зміну традиційному мисленню про війну, як продовження політики в досягненні певних цілей поступово приходить (і має повсюдно прийти) гуманістичне усвідомлення того, що війна в сьогоднішніх умовах – це загибель людства.

Останнє стосується не тільки війни. А **до чого призведе**, скажімо**, подальше зростання забруднення хімічними речовинами землі, води, повітря?** (Наведіть приклади).

Основою НПМ є і уявлення про **сучасний світ як глибоко суперечливий, неоднорідний, але разом з тим і цілісний, взаємопов'язаний і взаємозалежний. Тільки врятувавши весь "дім" (земну кулю), можна врятувати окремі "квартири" (держави, території з їх населенням). Тому серцевиною НПМ є ідея пріоритетності загальнолюдських цінностей та інтересів**. Звичайно, було б наївністю заперечувати своєрідні інтереси тієї чи іншої держави (йдеться про об'єктивні інтереси), класу, соціальної спільноти. Скажімо, негайне припинення виробництва екологічно шкідливих товарів чи непотрібної військової техніки може призвести до дезорганізації економіки, що в якійсь мірі і сприяло кризі економіки в Україні. Або вимоги МАГАТЕ терміново закрити Чорнобильску АЕС?

В усіх випадках потрібна терпимість, розумна розсудливість і, головне, розумна дія.

4. Розгляд цього питання слід почати з того, що **сучасне міжнародне становище зобов'язує й Україну виробляти в зовнішній політиці правила поведінки, які будуть адекватні становищу в світі й у той же час, відповідатимуть її власним національним інтересам**. Якою є і має бути зовнішньополітична діяльність України, говориться в ст. 18 Конституції України. А ще раніше про це було сказано в Декларації про державний суверенітет (1990 р.). Почитайте ці документи. І ви переконаєтесь, що все це реалізується на ділі. Для підтвердження наведіть конкретні приклади.

Україна є і миролюбною, і позаблоковою, і без'ядерною державою, чим завоювала і закріплює стійкий міжнародний авторитет молодої держави, і відповідний вплив на міжнародні події. Сьогодні Україна, як відмічалось вище, є членом головних світових демократичних організацій і об'єднань. І тому вона, як суб'єкт міжнародної політики, має певну відповідальність і певні обов'язки перед країнами, які її визнали (а їх вже більше 150), і перед усім людством.

Відповідно до цього, має бути і **зовнішньополітична діяльність**. Вона **базується, перш за все, на національних інтересах**, як це робить кожна держава. **Головні з них такі**: гарантування суверенітету, державної незалежності, самостійності; дотримання територіальної цілісності й непорушності кордонів; подолання економічної кризи і налагодження стійкого розвитку народного господарства, досягнення високого, стабільного життєвого рівня населення; створення правової демократичної держави; інтеграція у європейську та світову спільноти; забезпечення національної злагоди, політичної й соціальної стабільності; гарантування прав людини; налагодження і розвиток нормальних добросусідських відносин з країнами близького й далекого зарубіжжя; дотримання правил міжнародного життя, проведення політики миру та співробітництва, активна участь у боротьбі за реалізацію загальнолюдських інтересів тощо.

Зрозуміло, що все це реалізовувати Україні, котра і досвіду в міжнародній діяльності належного не має, і, основне, поки що не має стійкого економічного розвитку, важко, але, як не важко, потрібно зробити правильний вибір зовнішньополітичної стратегії. Бо ефективна зовнішня політика здатна забезпечити розуміння світовим співтовариством причин та цілей реформ, що ведемо, і домогтися їх міжнародної не тільки моральної, політичної, а й економічної підтримки. В іншому разі Україна ризикує у важкий для себе час опинитися у міжнародній ізоляції і втратити незалежність.

Україна має свої інтереси в усіх регіонах світу. Наведіть конкретні приклади, які взаємовідносини встановлює Україна з близькими і далекими (в географічному плані) державами і як реалізує на практиці постанову Верховної Ради України «Основні напрями зовнішньої політики України", прийнятої 2 липня 1993 року.

Література

- Основні напрями зовнішньої політики України. – Постанова Верховної Ради України від 2 липня 1993 р.
- Конституція України, ст. 18 та інш.
- Асснер П'єр (франц.) Парадокси розвитку світового співтовариства // Політична думка, 1996. – № 3-4.
- Астахова В.І. та інш. Словник соціологічних і політологічних термінів. – К.,

1993.
- Бєляєв В. У рамках СНД // Політика і час (ПІЧ), 1997. – № 1.
- Гуменюк Б. Сучасна концепція міжнародних відносин // ПІЧ, 1997. – № 4.
- Держалюк М. та ін. Україна у зарубіжних доктринах та стратегіях ХХ століття // ПІЧ, 1996. – № 3-4.
- Дзюбко І.С. Політологія – К., 1993. – С. 242-252.
- Ельченко Е. Нові рубежі багатостороннього співробітництва // ПІЧ, 1996. – № 2.
- Кирилюк Ф.М. Основи політології. – К., 1995. – С. 271-277.
- Кучма Л. "Моменти істини» в міжнародному становленні молодої Української держави // ПІЧ, 1996. – № 6.
- Мацик О. Гарантія незворотності міжнародного визнання // ПІЧ, 1997. – № 5-6.
- Моцейко Ю. До нового розуміння неподільності безпеки // ПІЧ, 1997. – № 2.
- Рябов С.Г., Томенко М.В. Основи теорії політики. – К., 1996.
- Саффер П. (США). Війна у сучасному світі // Віче, 1997. – № 7.
- Семків О.І. Політологія – Л., 1993. – С. 466-504.
- Симоненко Р. Міжнародне утвердження України // ПІЧ, 1996. – № 1.
- Тихомиров В.Б. «Глобальное супружество»: разумное единство противоположностей в мировой системе государства // Полис, 1997. – № 2.
- Шерегін С. Світовий порядок: концепції і реальність // ПІЧ, 1997. – № 1.
- У нас є спільні інтереси (матеріали «круглого столу» українських і російських політиків) // ПІЧ, 1997. – № 3.
- Политический словарь (см. международные организации). – М., 1996.

Питання для дискусії

7. Як ви розумієте взаємозв'язок, виражений в категоріях «цілісність і суперечливість» світу?
8. Глобальні проблеми мають вирішувати міжнародні організації чи кожна держава?
9. Як формуються (чи з'являються) основні концепції зовнішньої політики?
10. Функції зовнішньої політики?
11. В чому виграла, а в чому програла Україна в зовнішній політиці за часи своєї незалежності?
12. Співвідношення національних інтересів і загальнолюдських цінностей.

План

1. Поняття ідеології та історія її виникнення.
2. Формування і утвердження ідеологічних доктрин лібералізму, консерватизму, соціалізму, фашизму, клерикалізму, анархізму, радикалізму.
3. Український лібералізм, консерватизм, націоналізм, комунізм.

Теми рефератів

1. Оформлення народництва у світоглядну та політико-економічну